

ETYCZNE STANDARDY FUNKCJONOWANIA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH.

KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

Rządowy Program
Rozwoju Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030

PROO

Zarys historyczny

Nie ulega wątpliwości, że działanie zgodnie z normami etycznymi powinno być dla organizacji pozarządowych kwestią priorytetową. Dyskusja nad standardami etycznymi organizacji pozarządowych doprowadziła do wypracowania dokumentów w tym obszarze oraz samoregulacji organizacji pozarządowych. Wątpliwości budziły takie zagadnienia jak konflikt interesów, niezależność czy wiarygodność. Dążenie do wypracowania standardów etycznych organizacji pozarządowych było w pewnym stopniu wynikiem kontroli przeprowadzonej przez NIK (Najwyższą Izbę Kontroli) w latach 1992-1994. Z raportów przedstawionych przez NIK wynikało, że pewna mała grupa istniejących wtedy organizacji pozarządowych nieprawidłowo zarządza środkami publicznymi. Mimo, że badaniem objętych zostało niewiele fundacji i stowarzyszeń, zdarzenie to rzuciło cień na wszystkie organizacje pozarządowe. Niestety, atmosferę braku zaufania do instytucji pożytku publicznego spotęgowały słowa ówczesnego premiera Waldemara Pawlaka, który stwierdził, że „fundacje stanowią formę działalności przestępczej”. Zostały zapowiedziane zmiany w prawie mające ograniczyć możliwość manipulacji środkami publicznymi. Całą sytuację doskonale podsumował Jakub Wygnański w „Etyce w organizacjach pozarządowych” mówiąc: „Podstawowym kapitałem organizacji jest zaufanie publiczne, a ono rządzi się szczególnymi prawami, z których pierwsze polega na tym, że za nadużycia nielicznych odpowiadają wszyscy”.

**KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO**

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

Rządowy Program
Rozwoju Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030

PROO

Zarys historyczny cd.

Warto dodać, że kolejne kontrole prowadzone przez NIK nie wykazały takich nieprawidłowości. W latach 2017-2018 zostały wprowadzone istotne zmiany w systemie działania organizacji pożytku publicznego. Przede wszystkim nastąpiło scentralizowanie systemu zarządzania i nadzoru, a większość uprawnień organu centralnego tj. Przewodniczącego Komitetu ds. Pożytku Publicznego przekazano Narodowemu Instytutowi Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (NIW-CRSO). Dodatkowo, w następstwie zmian, ministrowie i wojewodowie mają obowiązek (a wcześniej jedynie możliwość) przyjęcia wieloletniego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Wracając do roku 1994 roku, reputacja organizacji pozarządowych została nadszarpnięta i musiały one szybko podjąć decyzję – czy pozostawiają swój los w rękach państwa i dostosowują się do ogólnie przyjętych regulacji, czy biorą pełną odpowiedzialność za samoregulację III sektora. Uznano, że druga opcja może nieść ze sobą szereg konsekwencji i wymaga przyjęcia wspólnych zasad przez większość organizacji, co może okazać się trudnym zadaniem, ale zapewne też, niesie ze sobą większą swobodę działania. Efektem prac w kierunku samoregulacji było przyjęcie w 1996 roku na I Ogólnopolskim Forum Inicjatyw Pozarządowych „Karty zasad działania organizacji pozarządowych”. Karta stanowiła zbiór norm i zasad, którymi powinny kierować się organizacje pozarządowe w realizacji swojej misji.

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

Karta zasad działania organizacji pozarządowych

Autorzy karty stworzyli listę zasad, którymi każda organizacja strażnicza powinna kierować się w swojej działalności.

- **Dobro wspólne:** Misja organizacji powinna być podstawowym wyznacznikiem podejmowanych przez nią działań. Organizacje pozarządowe w swoich działaniach kierują się zasadą poszanowania godności, praw i wolności człowieka, zasadami pomocniczości i dialogu oraz ideą dobra wspólnego.
- **Legalizm:** Organizacje pozarządowe działają w ramach obowiązującego w demokratycznym państwie prawa, wpływając w ramach demokratycznych procedur na jego doskonalenie. Organizacje biorące udział w procesie stanowienia prawa muszą jasno określić, w jakim charakterze występują – jako rzecznicy interesu społecznego, w imieniu konkretnych grup zagrożonych wykluczeniem, czy też w imię innych interesów.
- **Niezależność:** Organizacje pozarządowe są samorządne i niezależne. Zasady ich działalności określają wewnętrzne mechanizmy samoregulacji tak na poziomie poszczególnych organizacji, jak i branż. Niezależność – zarówno od źródeł finansowania, jak i politycznych ośrodków władzy – jest podstawowym wyzwaniem organizacji.
- **Jawność:** Działalność merytoryczna i finansowa organizacji pozarządowych jest działalnością jawną z uwagi na szczególną troskę o posiadane przez nie środki publiczne bądź powierzone im przez osoby prywatne. Przejrzystość finansów organizacji musi pozwalać na zewnętrzną ocenę zasadności i racjonalności wydatków.

Karta zasad działania organizacji pozarządowych cd.

- **Odpowiedzialność:** Organizacje pozarządowe w każdym aspekcie swojej działalności biorą pod uwagę społeczne skutki swoich działań i ich wpływ na społeczność i środowisko naturalne. Organizacje odpowiadają przed społeczeństwem za efektywne wykorzystanie powierzonych im środków.
- **Rzetelność:** Organizacje pozarządowe planują swoje działania w oparciu o analizę potrzeb swoich beneficjentów i regularnie ewaluują swoją skuteczność w odpowiadaniu na nie. Organizacje pozarządowe nie podejmują się działań, których nie są w stanie rzetelnie wykonać.
- **Rozliczalność:** Organizacje pozarządowe przeznaczają całe wypracowane dochody na realizację zadań statutowych oraz – w rozsądnych granicach – na rozwój organizacji. Dbanie o majątek organizacji, w tym tworzoną własność społeczną, i jego właściwe wykorzystanie powinno być podstawowym obowiązkiem osób zarządzających.
- **Partnerstwo:** Organizacje pozarządowe współdziałają z innymi podmiotami na zasadach partnerstwa stawiając wyżej współpracę, wzajemność i solidarność niż konkurencję, izolację i indywidualny sukces. W sytuacji, gdy zachodzi konflikt wyznawanych wartości, organizacje podejmują działania przy zachowaniu zasad tolerancji i uznania prawa innych do posiadania odmiennego zdania.

**KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO**

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

Rządowy Program
Rozwoju Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030

PROO

Karta zasad działania organizacji pozarządowych cd.

- Podział władz: Każda organizacja pozarządowa tworząc swoje struktury organizacyjne powinna co najmniej rozróżnić w swoim statucie funkcje zarządzające od nadzorczych. W zależności od potrzeb organ nadzorczy powinien pełnić funkcje programowe i kontrolne. Od członków kolegialnego organu nadzorczego wymaga się bezstronności, rzetelności i zaangażowania w działalność organizacji.
- Unikanie konfliktu interesów: W organizacjach pozarządowych szczególną wagę przywiązuje się do przejrzystych relacji w działaniach osób zaangażowanych w pracę organizacji - tak zawodowo, jak i wolontarystycznie.

excellence
 work life balance
 honesty trust
 rules integrity quality service
 growth
 ethical teamwork success faith openness achievement
 innovation
 quality
 conduct collaborate personal growth
 accountability commitment correctness
 organisation participation
 consistency

Values

Współpraca z administracją publiczną

Jak czytamy w przytoczonej Karcie: „W imieniu swoich członków organizacje pozarządowe – zgodnie z zapisanymi w Konstytucji zasadami „dialogu społecznego” i „pomocniczości” pragną być partnerem rządu i samorządów wszystkich szczebli poprzez artykułowanie potrzeb i wartości wspólnot, w których działają, uczestniczenie w realizowaniu działań podejmowanych na rzecz wspólnoty oraz pomoc w formułowaniu celów polityki społecznej i kierunków rozwoju. Jednak partnerstwo pomiędzy organizacjami a administracją jest możliwe jedynie wtedy, gdy istnieje nie tylko dobra wola współpracy, ale również mechanizmy wzajemnej kontroli. Stąd też konieczność istnienia organizacji prowadzących monitoring, który jest zaplanowanym, usystematyzowanym i prowadzonym według przyjętego schematu badaniem wybranego fragmentu funkcjonowania administracji publicznej w celu określenia, na ile stosowane procedury są zgodne z prawem (zarówno z Konstytucją RP i prawem międzynarodowym, jak i prawami niższego rzędu) oraz na ile rzeczywiście wykorzystywane są na rzecz „dobra wspólnego” .

KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

Rządowy Program
Rozwoju Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030

PROO

**KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO**

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczności Obywatelskiej

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczności Obywatelskiego
w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

Rządowy Program
Rozwoju Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030

PROO

Podstawowe zasady etyczne organizacji strażniczych

- Obiektywizm – monitoring jest metodą dochodzenia do rzetelnej i obiektywnej wiedzy na temat zasad i efektów działania administracji publicznej i nie może być traktowany wyłącznie instrumentalnie, jako sposób udowodnienia z góry założonej tezy. Oznacza to, że w swoich działaniach organizacja czy osoba winni wyżej stawiać prawdę, ponad doraźną skuteczność czy interes własny;
- Działalność dla wspólnego dobra – monitoring jest elementem wpływania na poprawę funkcjonowania społeczności lokalnych (w tym ochrony środowiska naturalnego), a nie tylko narzędziem badawczym. Oznacza to, że nie powinien być, poza skrajnymi przypadkami, jedynie formą krytyki, ale próbą rozpoczęcia procesu negocjacji i wspólnych działań na rzecz poprawy istniejącej sytuacji;

Podstawowe zasady etyczne organizacji strażniczych cd.

- jawność – organizacje i osoby kontrolujące muszą ze szczególną troską dbać o jawność swoich działań i unikać sytuacji, w których ich działania mogłyby być postrzegane jako nieetyczne, a ich obiektywizm poddany w wątpliwość;
- rzetelność – osiągnięcie celów przyjętych przez organizację wymaga konsekwentnego i kompetentnego działania. Dlatego organizacje i osoby powinny podejmować zadania na miarę kompetencji i możliwości, wywiązywać się z umów i zobowiązań, dbać o wysoką jakość realizowanych działań”

KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

Rządowy Program
Rozwoju Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030

PROO

Działania bezprawne

Wcześniejsze deklaracje i dokumenty pojawiające się na przestrzeni lat dotyczyły wszystkich podmiotów z III sektora. Wypracowanie karty pozwoliło na znaczne zawężenie adresatów, ale co podkreślono już wcześniej, działania strażnicze nie odnoszą się wyłącznie do administracji publicznej. Zarówno małe i duże biznesy prywatne również coraz częściej podlegają monitoringowi – szczególnie te, które deklarują działanie w duchu CSR (ang. Corporate Social Responsibility).

Przy okazji wypracowania norm etycznych, nie można nie wspomnieć o drugiej stronie medalu, czyli działaniach bezprawnych lub na granicy prawa. Znane są przypadki zakładania fundacji wyłącznie dla zysku, defraudacji pieniędzy, wystawiania fikcyjnych umów, korumpowania administracji publicznej czy wykorzystywania mandatu zaufania do działalności przestępczej. Przytoczone przypadki są jednoznaczne z łamaniem prawa. Obszarem do dyskusji jest np. przyjmowanie dofinansowań czy darowizn od firm działających nieetycznie, odwoływanie się do znajomości czy znanych układów w celu zdobycia środków na działalność społeczną. Na podstawie działań, które są ewidentnym łamaniem prawa, działaniem na granicy prawa oraz obszarem do dyskusji można spróbować wyznaczyć strefy, które są zgodne z Kartą, zupełnie nie są zgodne z Kartą oraz pole do dyskusji.

**KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO**

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczności Obywatelskiej

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczności Obywatelskiej
w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

Rządowy Program
Rozwoju Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030

PROO

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

